

CĂTRE CITITORI

Despre Republica Moldova – și mai ales despre viața sa politica internă – s-a spus și s-a scris mult până la sațietate. Bibliografia în limba română este abundentă și aglomerează nume de toate felurile și de toate extracțiunile academice, ca și cum subiectul, aparent facil, ar invita la exprimare nediscriminată din partea tuturor celor care au auzit măcar o dată că există un vecin estic al României, cu a cărui istorie se confundă, în ciuda pauzelor temporale mari. Deschizi orice publicație și dai peste un „expert” care se pronunță arogant-ritos asupra „europenizării”, „integrării”, „modernizării” ș.a.m.d. a Republicii Moldova, în ton voios sau cu încruntare apocaliptică. Avalanșă de voci publice, antrenată ori de câte ori se întâmplă ceva notabil la Chișinău sau în Transnistria, de pildă, îneacă referința sobră și o condamnă să rămână în veșnica umbră a uitării. Evident, contează mult mai mult accentele tari...

Acest fenomen se petrece, de decenii, de ambele părți ale Prutului și se aseamănă unei competiții continue între „cei ce par a ști”, „cei ce știu” și „cei ce nu vor să știe... de altceva”, cu autori parcă prinși într-o nesfârșită și subiectivă afirmare agresivă a Adevărului unic, a Dogmei care să conducă spre înțelegerea canonică și definitivă a realității. Altfel spus, prea mulți „apostoli” și prea mulți „cunoscători” în toată geografia noastră riverană. De ce? Fiindcă ceea ce lipsește – cred eu – interpretărilor de orice fel este chiar doza – metodologic firească – a dubiului, a îndoielii. În haosul de sunete tari și de cuvinte aruncate fără sens, te liniștești – tu, cititor inocent și vrednic de cunoaștere – abia când îți ajung la ureche sau sub ochi concluzii sobre și argumentate, care nu îți strică auzul și nu îți ard ochii.

Mă bucur că aveți dinainte o binevenită apariție în spațiul cercetărilor academice românești ce privesc mediul politic din Republica Moldova. De multe ori prizonieră unor clișee patriotarde debordând de superficialitate și suficiență, de multe ori lipsită de cunoașterea adecvată, directă chiar, a

specificului politic din țara vecină, de multe ori influențată ne-critic de concluziile grăbite ale pseudo-comentatorilor, de multe ori tributară influenței cenzuratoare a opticilor partizane, de multe ori văduvită de un bun instrumentar metodologic și, în fine, de multe ori eticistă până la exces – cercetarea analitică a fenomenelor politice din Republica Moldova are stringent nevoie de autoritate și recunoaștere academice. Are, de asemenea, nevoie de priviri proaspete, capabile să ajute la explicarea atotcuprinzătoare și relevantă a dinamicii politice locale, utilizând metode interdisciplinare de investigație și analiză, care să provină dinspre domeniile istoriei sau/și ale științelor politice. Este cazul fericit al acestui manuscris, care se așază temeinic în bibliografia de specialitate și are toate șansele de a se transforma în referință critică.

Tema trebuie înțeleasă, în substrat, ca fiind o întreprindere pe cât de oportună, pe atât de curajoasă. E oportună și deopotrivă curajoasă fiindcă reprezintă dovada că se poate face temeinic cercetare, în pofida impresiei că despre Republica Moldova – date fiind istoria comună, cultura și limba comune – s-ar cunoaște deja totul, că tot ce se întâmplă dincolo de Prut se poate lesne interpreta, la orice nivel de înțelegere, invocând numai sensibilitățile noastre, că într-un montaj psihanalitic, în care pacientul chișinăuan întins pe sofa i se mărturisește complet doctorului bucureștean, acesta având remediile pregătite pentru varii suferințe istorice.

În ani lungi de carieră publică, rareori mi-a fost dat să întâlnesc concetățeni care să nu aibă replică sau explicație la modul în care funcționează democrația și politica în Republica Moldova: „tot românul știe ce se întâmplă în Moldova”. Omniprezența erorilor de logică și de relevanță – de la generalizarea pripită, fără argument, la apelul la emoție sau la tradiție, de la comparația inconsistentă la falsa analogie ș.a.m.d – descurajează demersul științific sau îl deturneză, scăzându-i șansa de a fi obiect al gândirii critice sau de a fi măcar ascultat.

Pe bună dreptate, autorul, în primele pagini – cu precizie silogistică și prea amabil, de altfel – amintește că Republica Moldova, ca țintă analitică, a fost redusă la conținuturi „geopolitice”. Resimțim lipsa unui „studiu aprofundat referitor la tipologia partidelor parlamentare moldovenești” și la consecințele acțiunii lor politice și administrative, scrie Domnia Sa. Ipotezele

de cercetare – partidele sunt de tip catch-all, reticente până la indiferență opacă față de experiența alcătuirii de coaliții de guvernare, hiper-dependente electoral de personalitatea liderilor – sunt coerent validate pe parcursul lucrării.

Cititorul vă observa că lucrarea este compusă din două mari părți: tipologia partidelor politice de la Chișinău și raporturile dintre așteptări și rezultate în practica guvernării. În cazul primeia, autorul pornește de la teoria organizării partidelor politice moderne că să ajungă apoi la modelul de dezvoltare al entității politice active în Republica Moldova și la caracteristicile sale interne, aprofundând, ca reper al definirii partidelor, relația dintre acestea și modelele europene de organizare, pentru a scoate la iveală diferențele structurale sau de funcționare în contextul democratic local. În a doua parte, consecințele guvernării sunt interpretate din perspectiva contribuției partidelor la diminuarea sau eradicarea patologiei de sistem (criminalitate organizată, corupție etc.), a gradului de intenționalitate (coerență, coeziune, consistență) în acțiunea guvernamentală cu potențial terapeutic.

Îi îndemn pe cei interesați să ajungă repede la partea referitoare la funcțiile și caracteristicile partidelor politice de la Chișinău, care aprofundează analiza de conținut a grupărilor politice după criteriul poziționării față de oferta strategică, politică și economică, a Uniunii Europene. Autorul ia în considerare nu doar programele partidelor – înainte și după preluarea puterii în stat – ci și expresiile publice ale interesului în raport cu vecinătatea europeană. În fapt, acest capitol relevă că retorica moldovenească pro-integrare („vrem în Europa”), oricât de vocal exprimată, nu se acoperă de aproape nimic în realitatea imediată, ba chiar ajunge să facă parte dintr-un proiect de supraviețuire „între lumi”, care subvenționează și întreține, pe termen scurt și mediu, iluzia independenței câștigate abil, viclean: „luăm banii europenilor, dar mergem în direcția Moscovei, înspre proiectele rusești de integrare”. Acest balans între opțiunile strategice – care nu provine din nehotărâre sau din necunoaștere! – afectează credibilitatea tuturor partidelor. În această privință, ele se deosebesc între ele mai curând după cantitatea retorică și tonul folosit în descrierea relației Republicii Moldova cu UE și nu după convingerea fermă că UE poate fi mai mult decât

un partener de circumstanță până la reglarea relației cu Rusia. Jocul schizoid profesat de partidele moldovenești se reflectă apoi în construcția de partid – profund clientelară – în conținutul raporturilor cu alegătorii, în dialogul trans-partinic pe teme de interes național.

Dar ce fel de partide sunt sau au fost active în Republica Moldova? Ele sunt produsul aparte al construcției democratice în Republica Moldova, alimentându-se din „defectele” constitutive ale statului, din perspectivă identitară și discursivă specifică: ambiguă, ne-naturală, anti-culturală în sens european. Fiziologia democrației moldovenești – care își reneagă genealogia politică interbelică – se revendică mai mult de la evoluția post-sovietică a statelor membre sau foste membre ale CSI decât de la Occidentul european. Apartenența la familia democrațiilor clasice continentale este, mai curând, în accepțiunea autorului, obiectul retoricii politice, sintetizată în formula maioreșciană „formă fără fond”. Cititorul se va întâlni cu concluzii grele: partidele moldovenești, viciate genetic de inconsistență identitară națională și de originea lor unică (din fostul Partid Comunist al URSS), sunt programatic incoerente în privința raporturilor cu Uniunea Europeană și vecini. Sprijinite pe resurse financiare quasi-personalizate, nu pot evada de sub imperiul voinței absolute a liderilor (care acoperă și funcții de manageri contabili ai entităților politice) și, în afara tendinței de a „juca” rol de catch-all parties, se dezvăluie ca fiind cartelizate și, în consecință, mai curând interesate de accesul la adjectivele puterii decât de administrarea corectă a acestora în beneficiul cetățenilor.

Ca și la București, partidele au așezat propria viziune asupra problematicilor structurale, în miezul acțiunii politice directe, doar retoric. „Corupția” – substantiv cu aparentă putere gravitațională, însă fără efect remarcabil în opțiunea electorală – este un exemplu. Indiferent cât de recunoscut public și trans-partinic este efectul foarte toxic, anti-dezvoltare, al corupției generalizate (sistemice), lipsa de voință politică și interesele meschine de substrat (personale și de grup) au privat partidele – și deci și Republica Moldova – de coerență și continuitate în tentativa de a stăvili sau micșora amploarea fenomenului. În ciuda evidentelor consecințe economice dezastruoase, a promisiunilor făcute partenerilor internaționali, partidele și liderii lor s-au dovedit indolenți (nu indiferenți!) și implicați în actele de

mare corupție asociate, mai ales, crimei organizate transfrontaliere. Situația aceasta, perpetuată generațional și reprodusă în cadrul fiecărui ciclu electoral, a contribuit la destabilizarea strategică a statului, la decredibilizarea tuturor mecanismelor democratice, a partidelor și a democrației însăși, validând per absurdum crezul „independenței aparte a Republicii Moldova”, al căii proprii și unice de „dezvoltare” a statului. În detaliu, aici se integrează conținutul capitolului referitor la percepția asupra corupției în Republica Moldova. Una dintre concluziile autorului vine în întâmpinarea a ceea ce deja constituie un element al cunoașterii generale a societății din țara vecină: quasi-indiferența benevolentă față de corupție, în general, asociată fiind cu însăși definirea și funcționarea democrației – „rău necesar” în supraviețuirea individuală și de grup, combustibil sine qua non al politicii partinice, ingredient absolut al exercitării puterii administrative. Semnalele provenite din mediul analitic sociologic (local) nu răzbat decât în retorica electorală – confrontațională – și nu au efect real, perceptibil asupra activității guvernamentale. Nu cumva sună cunoscut această concluzie și la București?

Ne-am bucurat că Dl. Adrian Nae nu se ferește să pună accente severe în analiza disfuncționalităților de sistem; ca exemplu, remarca potrivit căreia „Într-un stat prosper, cu cetățeni mulțumiți de acțiunile guvernului și cu un nivel decent de trai, ar fi fost aproape imposibilă emergența unor actori politici de tipul lui Renato Usatîi și Ilan Șor” – oricât de directă – este pe deplin susținută de realitate. Cât adevăr... Mutatis mutandis, putem înlocui numele proprii de mai sus cu altele foarte cunoscute nouă „acasă”, la București sau în România.

Această carte a însemnat ani de studiu îndârjit, luni de trudă și nenumărate momente de sacrificiu personal în favoarea cercetării. La capătul acestui efort, atenția și lectura cititorului vor fi cea mai potrivită recompensă pentru strădania exemplară a autorului.

23 noiembrie 2020

Mihai-Răzvan Ungureanu